

YAŞLILIK VE EMEKLİLİK İLİŞKİSİNİN SOSYOLOJİK BOYUTU

Sevda Demirbilek*

ÖZET

Yaşlılık sadece biyolojik bir süreç olmayıp, sosyal içeriğe de sahip bir konudur. Yaşlılık evrenseldir ve yaşlıların önemi kültürden kültüre değişir. Yaşlılık, emeklilikle ilişkilidir. Emeklilik, sadece gelirden bir azalma değil aynı zamanda sosyal prestij ve bazı yaşamsal amaçların kaybı anlamına gelir. Çalışmanın amacı, yaşlılık ve emeklilik arasındaki ilişkiyi sosyolojik yaklaşımlar bakımından incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Emeklilik, Sosyolojik Yaklaşımlar, Sosyal Güvenlik

ABSTRACT

Aging is not only a biological process but a matter of socially constructed meanings. Aging is universal, the significance of old people varies according to culture. Aging is related with retirement. Retirement means not only a reduction in income, but also reduced social prestige and some loss of purpose in life. The aim of this paper is to examine the relationship between aging and retirement from the point of view sociological perspectives.

Keywords: Aging, Retirement, Sociological Perspectives, Social Security

GİRİŞ

Yaşlılık, yetişkinliğin bir uzantısı olarak yaşam süresinin son döneminde fiziksel ve ruhsal değişimlerin görüldüğü bir evredir. Cinsiyet gibi yaş da, daha çok “doğal” bir ayırım ve sosyal politikayı ilgilendiren bir “sorun” olarak değerlendirilmektedir. Yaşlılığın bir sorun olarak nitelendirilmesinin esas nedeni, endüstri ve endüstri sonrası toplumlarda yaşlılara değerli ve tatmin edici bir rol yüklenememesidir. Gerçekten, bu toplumlarda endüstri öncesi geleneksel toplumlardan farklı olarak yaşlıların rollerinin değersiz görülmesi gibi bir eğilim mevcuttur. Bunun yanı sıra, yaşlılar fiziksel hastalıklardaki artma, duygusal sıkıntılar, emekliliğe uyum sağlamada güçlük çekme, yoksulluk, düşük statü, dengesiz ve yetersiz beslenme, kötü barınma koşulları gibi birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi endüstrileşmiş toplumlarda diğer azınlık gruplarına benzer şekilde yaşlılar da, örneğin işte ayırimcılık gibi çeşitli türde ayırimcılığa maruz kalmaktadırlar. Yaşlılar, ayırimcılığa uğramanın yanı sıra sosyal yaşamdan dışlanmakta ve

---

* Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

sonuçta bir azınlık grup meydana getirmektedirler. Türk toplumunda ise, özellikle kırsal kesimde bir kaç kuşağın birarada yaşadığı geniş ailede yaşlı erkek karar organı, yaşlı kadın ev işlerinde otorite sahibidir. Kentlerde ise yaşlılık, daha farklı boyutlar kazanmıştır. Çalışan anne ve baba işe giderken yaşlılar (büyükanne ve büyükbabalar), çocuk bakımında tampon fonksiyonlar yerine getirerek ya da apartman yöneticiliği gibi görevler üstlenerek statü değişikliği yaşamaktadırlar. Bu durum, özellikle emeklilik döneminin yaşlı açısından daha anlamlı ve faydalı rollerle geçmesini sağlayabilmektedir. Bu noktada, yaşlılıkla ilişkisi bakımından emeklilik kavramı üzerinde durulmalıdır. Emeklilik, genel anlamda bireyin bir işte uzun bir süre çalışması ve daha sonra çeşitli koşullara bağlı olarak çalışma yaşamından çekilerek “emekli” birey statüsüne geçmesi durumudur.

Makalede, yaşlılık ve emeklilik kavramları ele alındıktan sonra yaşlılık ve emeklilik ilişkisi sırasıyla sosyolojik yaklaşımlar ve sosyal güvenlik bakımından incelenmeye çalışılacaktır.

1. YAŞLILIK VE EMEKLİLİK KAVRAMLARI

1.1. YAŞLILIK KAVRAMI

Yaşlılıkla ilgili kavramlardan yaş, biyolojik ve kronolojik yaş (takvim yaşı) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kronolojik yaş, doğum tarihinden itibaren bugüne kadar geçen ve geride kalan süreyi ifade etmektedir. Biyolojik yaş ise, içinde bulunulan biyolojik basamağın zaman birimi olarak gösterilmesidir. Kronolojik yaş tüm insanlarda aynı olduğu halde, biyolojik yaş bireylere göre değişebilmektedir (Yaşlılığa Genel Bakış: Erişim). Kronolojik yaş bireyin doğumunu, biyolojik yaş vücudun biyolojik durumunu ve istihdam yaşı da emek piyasasında iş vermek için aranan yaşı esas almaktadır (Güzel ve Okur, 2004: 348).

İrk, etnik köken ve cinsiyet gibi yaş da sosyal tabakalaşmada temel bir öğedir. Yaş tabakalaşması, yaşam sürecinin farklı aşamalarındaki insanlar arasında refahın, gücün ve prestijin eşit olmayan dağılımını ifade etmektedir (Macionis, 2003: 389,390). Bu tabakalaşma, toplumun teknolojik gelişme düzeyine ve kültürüne göre farklılaşmaktadır (Macionis, 2003: 390; Yaşlılık Problemleri: Erişim). Örneğin, ilkel toplulukta teknolojinin olmaması nedeniyle yaşamda kalmak fiziksel güç ve dayanıklılığa bağlı olmuştur. Topluluk üyeleri yaşlandıklarında – bu gibi örneklerde yaklaşık 30 yaş – daha az faal duruma geldiklerinden ekonomik bir yük olarak görülmüşlerdir. Tarım toplumlarında ise, toplumun imtiyazlı üyeleri yaşlılar olmuştur. Bu sosyal örgütlenme biçiminde yaşlılar refahı, gücü ve prestiji daha fazla ellerinde bulundurmuşlardır. Özellikle yaşlı erkekler aileleri tarafından onurlandırılmışlardır (Macionis, 2003: 390).

Endüstrileşme ile yaşam standartları yükselmiş ve yaşamda kalma süresini artıran tıbbi teknolojiler gelişmiştir. Endüstrileşmenin bu etkilerine rağmen,

yaşlıların yaşam kalitesinde ve sosyal statüsünde herhangi bir gelişme sağlanamamıştır. Aksine, endüstri toplumları yaşlıya daha az güç ve prestij vermiştir (Macionis, 2003: 390; Akın, 2002: 75). Nitekim, birçok endüstri toplumunda yaşlılar değerli bir sosyal role sahip değildir. Oysa, geleneksel toplumlarda yaşlılar liderlik, danışmanlık ve hakemlik gibi anlamlı roller yerine getirmişlerdir (Zastrow, 1996: 243). Modern yaşam, kariyerlerini sürdürmek amacındaki genç bireyleri ebeveynlerine daha az bağımlı duruma getirmekte, onlara kendi gelirlerini kazanma gücü vermekte ve böylece kuşaklar fiziksel olarak birbirinden ayrılmaktadır. Ayrıca, endüstri toplumu gençlerle ilgili olmayan, ancak yaşlılara hizmet eden becerileri, gelenekleri ve yaşam tecrübelerini hızlı bir şekilde değiştirmiştir. Sonuçta, endüstrileşme süreci bir toplumun tüm üyelerinin çalışmasının gerekli olmadığını ortaya çıkarmış ve böylelikle birçok yaşlı üretken olmayan roller üstlenmiştir (Macionis, 2003: 390; McGill vd., 2005: 15).

Belirtilen faktörlerin uzun vadeli etkisi esasen yaşlılara yansımıştır. ABD ve Kanada gibi endüstri sonrası toplumlarda ekonomik ve siyasi liderler genellikle orta yaştaki bireylerdir. Hızlı değişen ekonomide özellikle ileri teknoloji alanlarında birçok kilit pozisyon gençler tarafından doldurulmaktadır. Endüstri toplumlarında sıklıkla yaşlılara ekonomide bilgi eksiklikleri ve hızlı değişen pazarın gerektirdiği eğitim yetersizlikleri nedeniyle marjinal katılım olanağı verilmektedir. Bununla birlikte, bazı işlerde yaşlılar egemendir. Tarım bunlardan birisidir. Örneğin, ABD’de genel olarak işgücünün ortalama yaş düzeyi 38 iken, ABD çiftçisinin ortalama yaş düzeyi 57’dir. Yaşlı insanlar esasen çiftçilik, berberlik ve terzilik gibi geleneksel işlerde veya en az faaliyeti gerektiren gece bekçiliği gibi mesleklerde yer almaktadırlar. Japonya hemen hemen ABD’yle aynı yaşlı nüfus oranına sahip olmasına rağmen, bu ülkede geleneksel kültür gereği yaşlı bireylere saygı duyulmaktadır. Japonya’daki çok sayıdaki yaşlı, yetişkin kız ya da erkek çocuğu ile yaşamakta ve aile yaşamında önemli bir rol üstlenmektedir. Ayrıca, Japonya’daki yaşlı erkekler ABD’deki yaşlılarına göre işgücünde daha fazla kalabilmektedirler (Macionis, 2003: 390).

Öte yandan yaşlanma, canlının oluşumundan yaşamın bitimine kadar devam eden bir süreçtir. Bu süreç; “gelişme”, “büyüme”, “duraklama” ve “gerileme” olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır (Yaşlılığa Genel Bakış: Erişim. Ayrıca bkz., Kalınkara, 2001: 165). Yaşlanma, her bireyde aynı hızda gerçekleşmemektedir. Takvim yaşına bağlı yaşlanma ile biyolojik yaşlanma farklı dönemlerde ortaya çıkabilmekte ve takvim yaşı ileri olduğu halde genç, takvim yaşı genç olduğu halde yaşlı sayılan bireylerle karşılaşılabilir (Şanlıer ve Baykan, 2001: 336). Bununla birlikte, genel olarak yüzdeki kırışıklıklar, saçın beyazlaşması, tepkilerde yavaşlama, hareket ve duyu organlarında kayıplar, azalan enerji ve daha çabuk yorulma, kronik hastalıklara yakalanma gibi fiziksel görünümdeki değişmelerin ve kayıpların bir arada veya bir süreç içinde sırasıyla oluşması yaşlılığın belirtileri sayılmaktadır (Dönümcü, 2006: 43).

Yaşlanma sürecinin sadece biyolojik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel boyutları da bulunmaktadır (Marshall, 1999: 816). Dolayısıyla yaşlılık, sosyal ve kültürel açılarından tanımlanabilmektedir. Ancak, bunun için yaşlılığa ilişkin sosyo-kültürel farklılıkları dikkate almak gerekir. Aslında bütün toplumlarda çocukluk ve yetişkinlik birbirinden ayrılmakta ve yaşamın her bir dönemi farklı sosyal normlar ve kültürel beklentilerle birbirine eşlik etmektedir. Bu bağlamda, yetişkinliğin genellikle 21 yaş civarında başladığı ve ölüme kadar sürdüğü kabul edilmektedir. Yetişkinlik dönemi genç yetişkinlik, orta yaş ve yaşlılık şeklinde gruplandırılmaktadır. Bu aşamalardan yaşlılığı tanımlamak güç olduğu gibi, ne zaman başladığı konusunda görüş birliği de bulunmamaktadır. Örneğin, 1930'larda sosyal güvenlik sistemlerinde emeklilik yaşı 65 olarak düşünülmüş ve bu yaş yaşlılığın başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Günümüzde yaşlılık kendi içinde erken yaşlılık (55-75), orta yaşlılık (76-84) ve ileri yaşlılık (85 ve üstü) biçiminde evrelere ayrılmıştır. Yaşlanma sürecini daha iyi anlayabilmek için gerontolojistler aşağıdaki dört boyutun dikkate alınmasını önermektedirler (Thompson ve Hickey, 2002: 314-315):

- “*yaşlanan nüfus*” (yaşam beklentisindeki artış ve toplumun yaşlanmasını belirtir),
- “*biyolojik ve fizyolojik yaşlanma*” (organ ve vücut sistemlerindeki değişmeyi yansıtır),
- “*psikolojik yaşlanma*” (kişilik, algılar ve tutumlardaki değişiklikleri ifade eder),
- “*sosyolojik yaşlanma*” (roller, ilişkiler ve sosyal etkileşim biçimlerindeki değişimler ile yaşlıların karşılaştığı sosyal sorunları yansıtır).

Bu dört boyuttan birisi olan biyolojik açıdan yaşlanma; bireyin gelişim sürecinde vücut organları ve sistemlerindeki yapısal ve fonksiyonel değişimi yansıtmakta; hastalık, kaza vb. diğer çevresel ve sosyal faktörlerin etkisinin kaçınılmaz biçimde artmasına neden olan organizmanın fizyolojik olarak yeterliliğinin azalması olarak tanımlanmaktadır (Gürşahbaz ve Aydın, 2001: 208; Şanlıer ve Baykan, 201: 336). Psikolojik açıdan ise yaşlanma; zeka, hafıza ve öğrenme yetenekleriyle, yaşlanma sürecinde meydana gelen kişilik değişimleri ve sosyal yeterlilik gibi çeşitli konularla bağlantılıdır (Tufan, 2007: Erişim). Nitekim psikolojik yönüyle yaşlanma, bireyin gelişim sürecinde tecrübelerinin artmasına bağlı olarak meydana gelen davranış değişiklikleridir (Uysal, 1993: 1). Sosyolojik bakımdan da yaşlanma; bireyin sosyal statüsü, rolleri, beklenti ve normlarındaki değişmelerle ilgilidir ve yaşlılar “yaşlı birey” statüsüne geçerler (Hazan, 1994: 54; Eisenstadt, 1998: 58)

Öte yandan sosyal güvenlik sistemi bakımından yaşlılık, bireyi çalışamaz duruma getiren, gelir kaybına yol açan ve sonuçta sigortalı ile ailesini geçim güclüğü ile karşı karşıya bırakan bir sosyal risktir (Güzel ve Okur, 2004: 348).

Bir diğer anlatımla, yaşlılık bir risk olarak bireyin bünyesinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle çalışma gücünü büyük ölçüde azaltmakta ya da tamamen ortadan kaldırmaktadır (Alper, 2003: 299).

20. yüzyılın ortalarında gelişmiş ülkelerin demografik yapısında önemli değişimler yaşanmıştır. Ortalama yaşam süresinin uzaması, erken ölümlerde düşüş, buna karşılık ailelerin ortalama çocuk sayısının azalması yaşlı nüfusun diğer nüfus kesimlerine göre oranının artmasına yol açmıştır. 2002 yılı itibariyle Dünyadaki yaşlı nüfus miktarı 250 milyon iken; 2020 yılında 1 milyar olması beklenmektedir. Ayrıca, ileri yaştaki (85 yaş ve üstü) bireylerin sayıca giderek artması da, Dünya çapında birçok ülkede görülen bir durumdur (Tischler, 2002:499). Örneğin, 2000 yılında ABD nüfusunun yaklaşık % 13'ü (35 milyon) 65 ve daha üstü yaşlardaki yaşlılardan meydana gelmiştir. Bu durumun 2030 yılı itibariyle 70 milyona yükselmesi beklenmektedir. 85 yaş ve üstü yaşlarda olan ve ileri yaşlılar olarak adlandırılan bireylerin oranı da hızla artmaktadır. 2000 yılında bu yaşlı grup ABD nüfusunun % 2'sini oluşturmuştur (Perry ve Perry, 2003: 192; McGill vd., 2005: 15). Yalnız yaşayan yaşlıların oranı ise, ülkeden ülkeye değişmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oran yüksektir. Örneğin, İsveç'te % 40'tır. Gelişmekte olan ülkelerde ise, az sayıda yaşlı yalnız yaşamaktadır. Örneğin, bu oran Pakistan'da % 1, Güney Kore'de % 2'dir (Tischler, 2002: 499).

Ülkemizde 65 yaş ve üzeri nüfus Avrupa ülkelerine göre daha düşük bir orana sahiptir. Nitekim 2000 yılı itibariyle bu oran ülkemizde % 5.7 iken; İtalya'da % 18.1, Yunanistan'da % 17.6, Almanya'da % 16.4 ve İngiltere'de % 15.8'dir (Dokuzuncu Kalkınma Planı Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2006: 22-24). Ancak, Avrupa'nın en genç nüfusuna sahip olan ülkemizin nüfusu hızla yaşlanmakta ve yaşlı nüfus oranının 2030 yılında % 15'e ulaşacağını tahmin edilmektedir (Kalınkara: Erişim).

1.2. EMEKLİLİK KAVRAMI

Yaşlılık, yaşam süresinin doğal ve gelinmesi gereken son dönemi olarak nitelendirilirken, emeklilik bu durumun bir sonucu olarak kabul edilmektedir (Başterzi, 2006: Erişim). Yaşlılık sigortalanması gereken riski, emeklilik ise bu riskin gerçekleşmesini ifade etmekte ve yaşlılık sigortasından riskin gerçekleşmesi halinde emeklilik ya da yaşlılık aylığı sağlanmaktadır.

Bir işten emekli olmak ve yaşlılık birbiriyle ilişkili kavramlardır. Ancak, emeklilik nispeten yeni bir kavramdır. Geçmişte bireyler, fiziksel yeterlilikleri devam ettiği sürece toplumun ekonomik açıdan üretken üyesi olma özelliğini sürdürmüşlerdir. Örneğin, ABD'de 1900 yılında 65 yaş ve üstündeki erkeklerin % 65'inden fazlası işgücünde yer almıştır. 1987 yılı itibariyle 65 yaş ve üstü yaşlıların işgücüne katılma oranı erkeklerde % 16'ya ve kadınlarda % 7'ye düşmüştür (Popenoe, 1991: 296). Yine aynı ülkede 1999 yılında işgücü içerisinde sadece 4 milyon 65 yaş ve üstü yaşlı birey yer alabilmiştir.

İstihdamda yaşlılar bakımından ortaya çıkan azalmanın esas nedeni, becerileri güncelliğini kaybetmiş yaşlıların endüstriyel ve endüstri sonrası ekonomilerin gerektirdiği yüksek beceri ve eğitim bakımından genç işçilere kıyasla dezavantajlı durumda olmalarıdır. Yaş ayırmacılığı da, yaşlı işçilerin gençler kadar üretken olmadığı düşüncesini desteklemektedir (Perry ve Perry, 2003: 193, 196).

Çalışmak bireye sadece gelir sağlamamakta, aynı zamanda bir kimlik de kazandırmaktadır. Bu bağlamda, çalışmak ekonomik açıdan geçim olanağı sağlamanın yanısıra, birey için öz saygı kaynağıdır. Bireylerin imajı yaptıkları iş ile şekillenmektedir. Gerçekten, toplumda genellikle bireyler yapmakta oldukları meslekleriyle değer kazanmakta ve kişisel imaj çoğu zaman meslek açısından gelişmektedir. Örneğin, “ben bir öğretmenim”, “ben bir mimarım” gibi. İlerleyen yıllar, bireyler için emekliliğe bağlı olarak kaybedilen mesleki rollerin yerine çoğu zaman yeni roller yaratamamaktadır. Emekli bireyler gururla “ben ..yım”, “ben ...dım” diyememekte ve emekliliği kabul etme konusunda zorluk çekmektedirler (Zastrow, 1996: 249). Emeklilik rolü, “rolsüzlük rolü” (roleless) olarak nitelendirilmekte (Sullivan, 1997: 292) ve yaşlı birey emekliliğinde az ya da çok bu durumu kabul etmeye zorlanmaktadır (Atchley, 1976: 60). Bu bağlamda, ücretli bir işten emeklilik genellikle gelirden önemli bir azalma ile kimi zaman statülerde kayba ve yaşamda amaç azalmasına yol açmaktadır (Macionis ve Plummer, 2002: 331). Böylelikle, emeklilik çoğu kez bireyleri yaşamın akışından uzaklaştırmaktadır (Zastrow, 1996: 249; Bilton vd., 2002: 87).

Emeklilik, bireyin yaşamında önemli bir sosyal değişiklik anlamındadır. Bazı toplumlarda emekliliğe geçiş bir törenle ve kutlamayla gerçekleşmektedir. Bunun nedeni, emekliliğin işe bağlı yaşam aşamasının son bulması ve fakat boş zaman, eğlence ve daha yüksek sosyal statülerle nitelendirilen yeni ve istenebilir bir başlangıç ve sorumluluğu ifade etmesidir. Örneğin, Japonya’da özel bir tören ile emeklilik kutlanmaktadır. ABD geleneği bundan oldukça farklı olup, emeklilik birey açısından yeni ve istenebilir bir başlangıçtan çok önemli bir yaşam döneminin sona ermesi anlamındadır (Thompson ve Hickey, 2002: 328). Emekliliğe uyum sağlama, bireyden bireye değişmektedir. Emeklilik, özellikle işini önemli bir statü, kimlik ve bağımsızlık kaynağı olarak görenler ve değişime karşı olanlar bakımından daha güçtür (Bilton vd., 2002: 87). Yeni duruma uyum sağlayabilenler ise, kendini geliştirme, kişisel ilişkiler ve boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini kaybettikleri iş prestiji ve mali statünün yerine koyabilenlerdir. Nitekim, bir araştırmada örnekleme oluşturan emekli bireylerin en az üçte birinin yeni yaşamlarına uyum sağlamada zorluk yaşadığı ortaya çıkmıştır. Buna göre, yaygın olarak karşılaşılan iki temel sorun önceki işini kaybetmek ve azalan gelire uyum sağlamaktır (Zastrow, 1996: 250-251).

Sınıf farklılıkları da, çoğu kez emeklilik açısından önemlidir. Çalışan sınıf emekliliği genellikle “aktif emeklilik” anlamına gelmezken, daha fazla gelire sahip olan orta sınıf emekliliği yaşlılara ilişkin büyüyen bir pazar ve kültüre yol açmıştır. Pek çok yaşlı insan açısından yeni aktiviteler ve ilgi alanları, emekliliğin ortaya çıkardığı prestij kaybı ve kişisel sıkıntıları azaltmaktadır. Bu doğrultuda yaşlılar, aktif boş zaman olarak nitelendirilen “üçüncü yaş dönemi”ne girmektedirler (Macionis ve Plummer, 2002: 331-332).

Özetle, bazı bireyler için emeklilik aslında yeni bir başlangıç anlamına gelirken; bazıları için faydasızlık, vazgeçilebilirlik duygularına neden olan, depresyona yol açan ve daha ciddi durumlarda hemen ölme isteğini ortaya çıkaran bir süreçtir. Yüksek statülü çalışanlarda daha yüksek iş tatmini ve bu doğrultuda daha az emekli olma isteği söz konusudur. Bu gibi çalışanlar, emeklilikten sonra mesleklerini sürdürme eğilimindedir. Düşük statülü işlerde çalışanlar ise, daha çok ekonomik nedenlerle emeklilik sonrasında çalışmaya devam etme eğilimi göstermektedirler. Bu eğilimi belirleyen temel faktör, emeklilik boyunca elde edilecek aylık miktardır. Aylık düzeyi yeterli ise, pek çok birey emekliliği tercih edebilmektedir.

II. SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR AÇISINDAN YAŞLILIK VE EMEKLİLİK

Günümüzde yaşlılık konusuyla tıp ve psikolojinin yanısıra, sosyoloji de ilgilenmektedir. Sosyolojinin yaşlılık ve yaşlılık dönemine ilişkin sorunlarla ilgilenmesi, esasen yaşlı nüfustaki artış doğrultusunda gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, “yaşlılık sosyolojisi” şeklinde bir alt sosyoloji dalı oluşmuştur (Popoenoe, 1991: 310). Yaşlılığın sosyolojik boyutu, yaşlılık dönemindeki davranışları biçimlendiren değer ve normlardaki değişiklikleri, sosyal ilişkilerdeki farklılıkları, sosyal rollerdeki kayıpları ve yeni rollerin elde edilmesi ile karşılaşılan sorunları içermektedir (Thompson ve Hickey, 2002: 320). Yaşlılık ve emeklilik ilişkisi, “yaşlılara yönelik ayrımcılık, eşitsizlik ve yoksulluk” gibi temel sorunlar ile “emeklilik sürecini” ele alan (Pampel, 1998: 3, Lloyd-Sherlock, 1997: 22) sosyolojik teoriler açısından aşağıda incelenecektir.

a. Fonksiyonalist Yaklaşım: Sosyal Yaşamdan Geri Çekilme Teorisi

Yaşlılık konusundaki ilk sosyolojik teorilerden birisi olan sosyal yaşamdan geri çekilme teorisi, fonksiyonalist yaklaşımdan türemiştir. Bu teori, yaşlı bireylerin sağlıklarının bozulması, fiziksel kapasitelerinin azalması ve ölüm olasılığının artması gibi tecrübeler yaşamalarına bağlı olarak sosyal yaşama katılımlarının derece derece azalmasına odaklanmıştır (Thompson ve Hickey, 2002: 333).

Teoriyi formüle eden Elaine Cumming ve William E. Henry’e göre, yaşlılık insan vücudunun fiziksel çöküşü gibi toplumun devamlılığını tehdit etmekte, ölüm ise toplumu ortadan kaldırmaktadır. Buna cevap olarak toplum yaşlı

bireyleri, statü ve rollerinin kademeli olarak yaşlıdan gence transferini sağlayacak ve böylelikle görevlerin en az kesinti ile yerine getirilmesini gerçekleştirecek şekilde geri çekmektedir (Macionis, 2003: 396-397). Yaşlılık ölüm korkusunun arttığı, zamanın azaldığı ve enerjinin eksildiği bir dönem olduğu için yaşamdan geri çekilme doğal bir karşılıktır. Teori, bireyin yaşlılık durumunda süregelen toplumsal etkileşimden geri çekilmesini, bir bütün olarak toplumun doğal bir gereklilik olarak gördüğünü kabul etmektedir. Böylelikle, yaşlının izolasyonu birtakım yükümlülüklerin, faaliyetlerin ve ilişkilerin azaldığı bir dönem ve ölüme yaklaşmak için doğal bir geçiş olarak düşünülmektedir (Popenoe, 1991: 294).

Teori, yaşlanan bireylerin sosyal katılımdan dereceli olarak çekildiklerini ve fakat eş zamanlı olarak yeni bazı rol ve sorumluluklar üstlendiklerini ileri sürmektedir. Bu iki taraflı geri çekilme (ya da bağlantıyı kesme), yaşlı bireylerin uzun süre yerine getiremeyecekleri ya da artık ilgilerini çekmeyecek sosyal statü ve rollerden vazgeçmelerini ve genç yetişkinlerin karşılaştığı çok sayıda sosyal baskıyı üstlenmelerini sağlaması bakımından fonksiyoneldir (Thompson ve Hickey, 2002: 333). Toplum, çekilen yaşlı bireyin resmi statüsünü dolduracak genç bireye olanak tanır (Perry ve Perry, 2003: 193; Thompson ve Hickey, 2002: 333). Ayrıca, bu durum yaşlılardan normatif beklentileri azaltmak ve geniş bir tolerans yaratmak yönünden de fonksiyoneldir. Ebeveynlik, çalışmak ve sosyal aktivitelere katılmak gibi öncelikli sorumluluklardan kurtulmak yaşlıların arzuladıkları boş zaman aktivitelerine katılmalarını da kolaylaştırır. Bu tür bir geri çekilme ölüm için bir prova, bireyin finali olarak düşünülür (Thompson ve Hickey, 2002: 333).

Sosyal rollerin bir kuşaktan diğerine uzlaşma içerisinde aktarılmasını sağlamak ve böylelikle toplum istikrarını korumak için yaşlılık aylık düzeyinin ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerin yaşlıları kendi pozisyonlarını genç bireylere bırakmaları konusunda ikna edici olması gerekmektedir. Sosyal yaşamdan geri çekilme teorisi açısından emeklilik, toplumun iki kesimi arasında eşitlikçi bir uzlaşma sağlamak bakımından faydalıdır. Emeklilik, kuşaklar arasında sorunsuz bir geçişe yardımcı olur (Henslin, 2003: 390).

b. Çatışma Yaklaşımı: Alt Kültür Olarak Yaşlılık

Çatışma yaklaşımı, dezavantajlı yaşlılara odaklaşmakta ve onları etkileyen ve bağımlı olma durumuna zorlayan siyasal ve ekonomik faktörleri vurgulamaktadır (Perry ve Perry, 2003: 193). Çatışma yaklaşımı açısından sosyal yaşama yön veren ilkeler; rekabet, dengesizlik ve değişimdir. Bu durum toplumun yaş grupları ile ilgilidir. Yaşlı ya da gençler bu ilkeleri kabul etseler ya da etmeseler de, bunlar toplumda kargaşa meydana getirebilecek alanlardır. Sosyal güvenlik mevzuatı buna bir örnektir (Henslin, 2003: 391).

Yaklaşımına göre, yaşlı bireyler gençlerle aynı sosyal kaynaklar ve ödüller için yarışma halindedirler ve fakat nispeten azalan sosyal güçlerinden dolayı

çeşitli dezavantajlarla karşılaşır. Bu açıdan yaklaşıldığında, yaşlılar sosyal izolasyona, ayırmıcılığa ve önyargıya uğrayan bir azınlık grup meydana getirmektedirler. Bir diğer anlatımla, çatışma teorisyenlerine göre yaşlıların sosyal, ekonomik ve siyasi güce ulaşma olanakları daha düşük düzeydedir ve yaşlılar daha fazla güce sahip olan grupların baskısı altındadırlar. Oysa, endüstri öncesi toplumların çoğunda yaşlılar mülkiyet gibi bir çok ekonomik kaynağın sahibi oldukları ve bunları kontrol ettiklerinden, gücü ellerinde bulundurmışlardır. Gelenekler ve kanunlar da, toplumda yaşlıların egemen pozisyonunu destekleyici ve güçlendirici özellik taşımıştır. Dolayısıyla, endüstri öncesi toplumlarda yaşlılara yönelik saygı ve itibar, onların sosyal, ekonomik ve siyasi kaynaklar üzerindeki kontrollerinden kaynaklanmıştır. Endüstri toplumlarında ise yaşlılar, zayıflayan aile bağları, gençlerin yaşamlarını sürdürmek için ailelerine büyük ölçüde bağımlı olmaktan kurtulmaları sonucunda değişen aile yapısı içinde statü kaybına uğramışlardır (Sullivan, 1997: 282).

Yaşlıların tutum ve davranışlarını dikkate alan ve çatışma yaklaşımdan türeyen alt kültür teorisi, yaşlılığın ayrı bir alt kültür meydana getirdiğini ileri sürmektedir. Emeklilik ve emekli aylıklarına ilişkin sosyal politikalar, yaşlı insanları toplumun geri kalanından izole etme eğilimindedir. Bu faktörler yaşlılar arasında bir destek ağının gelişmesine yol açmakta ve yaşlıların kendi değer ve inançlarıyla ayrı bir alt kültür meydana getirmesine olanak yaratmaktadır. Alt kültür yaklaşımına göre, akran grup aktivitelerine katılmak ve alt kültür bağlarını hissetmek yaşlılara yaşlılık sürecine kolay geçme olanağı vermektedir. Örneğin, “Koruyucu Büyükanne-Büyükbaba Programı” gibi programlarla yaşlılar gençlere yardımcı olarak faydalı olduklarını hissedebilirler. Yaşlılar, ırksal ya da etnik azınlık grupları gibi diğer alt kültürlerin üyesi olarak görülebilirler. Ancak, birçok yaşlı birey ayrı bir alt kültür grubu olarak egemen olan kültürle bütünleşmeyi sürdürür (Popenoe, 1991: 295-296).

c. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım: Aktivite Teorisi

Sembolik etkileşimci yaklaşımdan türeyen aktivite teorisi, bireyin yaşlılıkta yaşam kalitesini belirleyen anlamlı sosyal faaliyetlerle uğraşmasının gerekli olduğunu ileri sürmektedir (Thompson ve Hickey, 2002: 333). Teoriye göre, yaşlı insanlar daha fazla aktif oldukça, yaşamlarından daha fazla tatmin olanağı bulacaklardır (Henslin, 2003: 390). Yaşlılar, eski rolleriyle yeni rollerini yer değiştirerek aktivitelerini koruyabilirler. Örneğin, ev hanımı bir kadın 20-30 yıl önce terk ettiği öğrencilik rolüne yeniden dönerek tatmin olabilir (Popenoe, 1991: 295). Bu anlamda, teori sosyal yaşamdan geri çekilme teorisinin tam tersi görünümündedir (Perry ve Perry, 2003: 193). Teori, toplumun yapılanma biçimi nedeniyle yaşlı bireylerin fiziksel ve sosyal aktivitelerini azalttığını ileri sürmektedir. Özellikle modern toplumlarda bireyler, toplumun aktif bir üyesi olmayı sağlayan sosyal rollerini yaş ilerledikçe kaybetmeye başlarlar. Daha

fazla rol kaybettikçe, yaşamlarından daha az tatmin olurlar. Aktivite düzeyi yükseldiğinde, yaşam tatmin düzeyi de yükselecektir (Popenoe, 1991: 294-295).

Emekli bireyler yaşamlarını nasıl daha tatmin edici hale getirir? şeklindeki sorular aktivite teorisinin odağını oluşturur. Araştırmaların daha aktif insanların daha tatmin olduğunu belirlemesine rağmen, bu durum her zaman için geçerli değildir. Nitekim, Fransa’da emekli bireyler üzerine yapılan bir araştırma bazılarının daha aktif, bazılarının ise daha az katılımcı olduğunda mutlu olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde, birçok birey arkadaşlarla zaman geçirme gibi informal aktiviteleri formal aktivitelerden daha tatmin edici bulmaktadır. Kuşkusuz, herkes için bu da geçerli değildir. Bir çalışmada, 2000 emekli ABD’li erkeğin formal aktiviteleri informellerden daha önemli bulduğunu belirlemiştir. Hatta, ev tamirati işleriyle uğraşmak gibi tek başına yapılan aktiviteler bile aynı etkiye sahiptir. Bireylerin yetişkin çocuklarıyla görüşmesi de benzer bir örnektir (Henslin, 2003: 390). Teoriye göre, yaşlı bireyler bunun için çeşitli ilgi alanları geliştirmeli, spor yapmalı, gönüllü faaliyetlerde yer almalı ve büyükanne-büyükbaba rollerini yerine getirmelidirler (Thompson ve Hickey, 2002: 333; Macionis, 2003: 397). Bu bağlamda, emeklilikte sosyal hizmet uygulamalarının gereği ve önemi belirginleşmektedir.

III. SOSYAL GÜVENLİK AÇISINDAN YAŞLILIK VE EMEKLİLİK

Emekliliğin bireysel ve sosyal sonuçları bulunmaktadır. Emekliliğin - özellikle erken ve zorunlu emekliliğin - hem birey, hem de toplum bakımından yarattığı olumsuz nitelikli belli başlı sonuçları; “bağımlılık oranında artış ve sosyal güvenlik sistemine ek yük getirme”, “gençlerin istihdam şanslarını azaltma”, “bireyin yeni duruma uyum sağlayamaması”, “dışlanma” ve “yoksulluk” gibidir. Bu olumsuz yanlarına rağmen emeklilik, işleri ve işgücünü dengede tutmaya yarayan bir mekanizma olarak toplum için fayda da sağlayabilmektedir. Nitekim, yüksek istihdam oranı sağlamak ve sürdürmek her ekonominin ortak bir hedefidir. Bazı mesleklerde işgücü arzı, işgücü talebini aşmaktadır. Mevcut işgücündeki fazlalık sorununu giderebilmek için erken emeklilik bir yöntem olarak kullanılabilir (Zastrow, 1996: 249). Emeklilik yaşının azaltılması işsizliğin büyümesi ile zaman zaman ilişkilendirilmekte ve bu bağlamda birçok ülkede erken emeklilik politikaları teşvik edilebilmektedir.

Erken emekliliğin bir diğer etkisi de, işgücü arzını azaltmanın yanısıra genç işçilere daha hızlı terfi etme olanağı sağlamasıdır. Bir diğer anlatımla emeklilik, gerekli bilgi ve eğitime belirli ölçüde sahip olan genç işçilere işgücü içerisinde egemen olma fırsatı vermektedir (Macionis ve Plummer, 2002: 331).

Ancak, erken emeklilik çoğu zaman finansal ve psikolojik sıkıntılar yaratmaktadır. Emekliler, bu tür sıkıntılarla genellikle herhangi bir hazırlık ve yardım olmaksızın karşı karşıya kalmaktadırlar (Schulz vd., 1974: 3; Zastrow,

1996: 249). Bu anlamda, emekliliğin önemli bir sonucu da yoksulluk yaratabilmesidir. Bunun nedeni, emeklilikle birlikte yaşının gelirinde ekonomik güçlük çekmesine yol açabilecek önemli bir azalmanın meydana gelmesidir (Gordon, 1990: 36-37). Bu yüzden çok sayıda emekli birey, genellikle düşük statülü de olsa bir başka işe girerek gelirlerine katkı sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin, ABD'de 65 yaş ve üstündeki Amerikalıların yaklaşık % 90'ını emeklidir ve fakat çoğu fiziksel ve zihinsel olarak çalışma gücüne sahiptir (Zastrow, 1996: 249).

Ülkemizde emeklilik yaşı, gelişmiş ülkelere nazaran düşüktür. Gelişmiş ülkelerde genellikle emeklilik ile kariyerin sonlanması birarada görülmektedir. Bunda emeklilik yaşının yüksek olmasının ve bireyin zaten çalışma isteğinin kalmamasının yanında, emeklilikte sağlanan ekonomik olanakların yeterliliği etkili olmaktadır. Ülkemizde ise, emeklilik yaşının düşük olması ve yaşlılık aylık düzeyinin yetersiz olması nedeniyle, emekli olduktan sonra da bireyin çalışma gücü ve isteği devam etmektedir.

Sosyal güvenlik sistemi aslında yaşlılar için ana gelir sağlama kaynağı oluşturacak şekilde tasarlanmamıştır. Sistem içerisinde sosyal sigorta emeklilik, malüllük ya da sigortalının ölümü gibi durumlarda bireylere diğer mali varlıklarına kısmi bir ek gelir oluşturacak biçimde meydana getirilmiştir. Ancak, birçok yaşlı birey emekliliklerinde onları destekleyecek tasarruf, yatırım ya da gelire sahip olmadığından, yaşlılık aylığı söz konusu bireyler için ana gelir kaynağı niteliğindedir (Zastrow, 1996: 252). Bir diğer anlatımla, yaşlıların önemli bir kısmı temel gelir kaynağı olarak sosyal güvenlik sistemine bağlıdır.

Bu bağlamda yaşlılık riskinin sigortalı bakımından en önemli sonucu, yaşlanma nedeniyle çalışma gücünü kaybeden sigortalının çalışmaya bağlı olarak elde ettiği gelirden yoksun kalması ve muhtaç duruma düşmesidir. Belirtilen gelir kesintisini gidermek üzere yaşlılık sigortasından yaşlılık aylığı bağlanmaktadır (Alper, 2003: 299). Ne var ki, aylık düzeyi yetersizdir ve sistem finansal sıkıntı içindedir. Gerçekten, sosyal güvenlik sistemleri son yıllarda önemli sorunlar yaşamaktadır. Ortalama yaşam süresinin yükselmesi, çalışan birey sayısı ile çalışmayan birey sayısı arasındaki oran olarak ifade edilen bağımlılık oranının artması, aktif/pasif dengesinin bozulması sistem üzerinde ciddi sorunlara yol açmaktadır. Bu doğrultuda sosyal güvenlik sisteminden ödenen aylık ödemeler, genellikle yoksulluk sınırının altında kalmakta ve yaşlılık aylığı yaşlıların ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır (Zastrow, 1996: 255).

OECD ülkelerinde 1990 yılı itibarıyla nüfusun % 18'ini oluşturan 60 yaş ve üzeri nüfusun 2030 yılı itibarıyla % 30'a çıkacağı tahmin edilmektedir. OECD ülkelerinde yaşlı nüfus toplam nüfusa göre daha hızlı artışı için, 1990'lı yıllarda 1/6 olan emekli başına sigortalı çalışan oranı 2000 yılında 1/4'e gerilemiştir. Bu oranın 2020 yılında 1/3'e gerilemesi beklenmektedir. Bu artış dolayısıyla aktif nüfustan elde edilen prim gelirleri yaşlılık aylığını karşılamada yetersiz kalmaktadır (Dokuzuncu Kalkınma Planı Sosyal Güvenlik Özel İhtisas

Komisyonu Raporu, 2006: 4). Türk sosyal güvenlik sisteminin sorunları da, gelişmekte olan ülkelerde yaşanan temel sorunlarla büyük ölçüde benzerlikler göstermektedir. Genç nüfus yapımıza rağmen, sosyal güvenlik sistemimizin işleyişinde önemli sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların başında, aktif sigortalı sayısının pasif sigortalı sayısına oranının düşük olması yer almaktadır (Dokuzuncu Kalkınma Planı Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2006: 8). Sosyal sigorta kurumlarının kapsamındaki kayıtlı toplam aktif sigortalı sayısı 2006 yılı itibariyle 14.830.547'dir. Kurumdan aylık alan sigortalı sayısı da 7.987.099'dır. Buna göre, aktif sigortalıların pasif sigortalıları karşılama oranı 2.05'dir (Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Bülteni, Ocak 2007: Erişim). Bu durum, sistemin finansmanını zorlaştırmakta ve yaşlılık aylığı miktarının yetersiz olmasına yol açmaktadır.

SONUÇ

Emeklilik uzun yıllar çalışmış olmanın bir ödülü olarak değerlendirilmekte ve belli bir yaşa ulaşan sigortalıya yaşlılık sigortasından aylık bağlanmaktadır. Bu anlamda yaşlılık sigortasının amacı, belli bir yaşa ulaşması nedeniyle çalışma gücü azalan sigortalıya çalışma yaşamından çekilerek çalışmadan yaşamını sürdürme ve dinlenme olanağı yaratabilmektir. Ancak, çoğu bireyin tasarruf olanak ve alışkanlığından yoksun olması yaşlılıkta geçimlerini sağlayacak bir birikime sahip olmasını engellemekte ve yoksulluk çekmesine neden olmaktadır. Yoksulluk sorununa karşı en önemli mali destek ise, pek çok ülkede yaşlılık sigortasından sağlanan yaşlılık aylığıdır. Bununla birlikte, aylık düzeyinin yetersizliği bireyleri emeklilikten sonra çalışmak zorunda bırakmaktadır.

Türkiye'deki emeklilik sisteminin esas sorunu, genç yaşta emekli olanların yetersiz yaşlılık aylığı ve çalışma güçlerini kaybetmemelerinden dolayı, kendilerinden sonraki nesile iş pozisyonlarını bırakma eğiliminde olmamalarıdır. Nitekim, yaşlı insanların pozisyonlarını terk etmeleri yönünde onları ikna edecek yeterli düzeyde bir yaşlılık aylığı verilemediğinden, emeklilerin büyük çoğunluğu enformel sektörde çalışmaya devam etmekte ve genç insanların istihdam edilebileceği pozisyonları doldurmaktadırlar. Ayrıca, bu durum emekli insanların sigortasız çalışması nedeniyle prim tahsilatı miktarını düşürmekte ve aktif/pasif oranını bozucu bir etken oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Türk emeklilik sistemi Sosyal Yaşamdan Geri Çekilme Teorisi açısından yaşlıların yerine genç çalışanların geçmesi sürecini doğru biçimde işletmemiştir. Ayrıca emeklilik sistemi, yaşlılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarının yaşlıların daha aktif ve sosyal yaşamdan izole olmadan yaşlılık dönemini geçirmelerini kolaylaştıracak niteliği yeterince taşıyaması nedeniyle Aktivite Teorisi'nin esaslarına da uygun değildir.

Sonuç olarak, sistemde yeniden yapılanma bağlamında yapılacak değişikliklerde belirtilen hususların göz önünde tutulmasının faydalı olacağı açıktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

AKIN, Galip (2002); "Başlangıçtan Günümüze Yaşlının Aile ve Toplumdaki Statüsü", Geriatri, C. 5, Sa: 1.

ALPER, Yusuf (2003); Türkiye'de Sosyal Güvenlik, Sosyal Sigortalar, (Türkiye'de Sosyal Güvenlik), Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Bası, İstanbul.

ATCHLEY, Robert C. (1976); The Sociology of Retirement, New York.

BILTON, Tony, BONNETT, Kevin, JONES, Philip, LAWSON, Tony, SKINNER, David, STANWORTH, Michelle ve WEBSTER, Andrew (2002); Introductory Sociology, Fourth Edition, New York.

DÖNÜMCÜ, Şadiye (2006); "Yaşlı ve Sosyal Hizmetler", Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi, Cilt: 52, Özel Sayı: 1, (Özel Ek A).

EISENSTADT, S. N. (1998); From Generation to Generation, Reprinted, London.

GORDON, Margaret S. (1990); Social Security Policies in Industrial Countries: A Comparative Analysis, New York.

GÜRŞAHBAZ, Nalan ve AYDIN, Semiha (2001); "Teknik Tekstillerin Yaşlı Giysilerinde Kullanılması İle İlgili Bazı Öneriler", I. Ulusal Yaşlılık Kongresi, (10-11 Ekim 2001), Ankara.

GÜZEL, Ali ve OKUR, Ali Rıza (2004); Sosyal Güvenlik Hukuku, Yenilenmiş 10. Bası, İstanbul.

HAZAN, Haim (1994); Old-Age: Constructions and Deconstructions, Cambridge.

HENSLIN, James M. (2003); Sociology: A Down to Earth Approach, Sixth Edition, Boston.

LLOYD-SHERLOCK, Peter (1997); Old Age and Urban Poverty in the Developing World, London.

KALINKARA, Velittin (2001); "Ergonomi, Geronteknoloji ve Ev Çevresinin Tasarımı", Verimlilik Dergisi, MPM Yayını, 2001/2.

MACIONIS, John J. (2003); Sociology, Ninth Edition, New Jersey.

MACIONIS, John J. ve PLUMMER, Ken (2002); Sociology: A Global Introduction, Second Edition, London.

MARSHALL, Gordon (1999); Sosyoloji Sözlüğü, (Çev.: Osman AKINHAY/Derya KÖMÜRCÜ), Ankara.

McGILL, Dan M., BROWN, Kyle N., HALEY, John J. ve SCHIEBER, Sylvester (2005); Fundamentals of Private Pensions, Oxford.

PAMPEL, Fred C. (1998); Aging, Social Inequality and Public Policy, London.

PERRY, John A. ve PERRY, Erna K. (2003); Contemporary Society: An Introduction to Social Science, Tenth Edition, Boston.

POPENOE, David (1991); Sociology, New Jersey.

SCHULZ, James, CARRIN, Guy, KRUPP, Hans, PESCHKE, Manfred, SCLAR, Elliott ve STEENBERGE, J. Van (1974); Providing Adequate Retirement Income, Hanover.

SULLIVAN, Thomas J. (1997); Introduction to Social Problems, Fourth Edition, Boston.

ŞANLIER, Nevin ve BAYKAN, Suna (2001); "Aile İçinde Önemli Yeri Olan Yaşlıların Sağlık, Sosyal, Beslenme Durumlarının Tesbiti ve Evde Bakımları İçin Model Önerisi", 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu: 2000'li Yıllarda Aile Hizmetleri, (9-11 Mayıs 2001), Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayın No: 117, Ankara.

TISCHLER, Henry (2002); Introduction to Sociology, Seventh Edition, Thomson Learning, London.

THOMPSON, William E. ve HICKEY, Joseph V. (2002); Society in Focus: An Introduction to Sociology, Boston.

UYSAL, Şefik (1993); "Yaşlılık ve Sorunları", Psikoloji Seminer, EÜ. Edebiyat Fakültesi Yayını, Yıl: 1993, Sa: 10.

ZASTROW, Charles (1996); Social Problems: Issues and Solutions, Fourth Edition, Chicago.

İnternet Kaynakları

Dokuzuncu Kalkınma Planı Sosyal Güvenlik İhtisas Komisyonu Raporu (2006); (Erişim: http://plan9.dpt.gov.tr/oik11_sosyalguvenlik/sosyalgu.pdf, 18.09.2007).

BAŞTERZİ, Fatma (2006); Yaşlılık Sigortası: Normların Uyumlaştırılması ve Yeniden Yapılandırma Açısından, TİSK Yayın No: 275, Ankara. (Erişim: <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=2267>, 14.09.2007).

KALINKARA, Velittin; "Türkiye Fena Halde Yaşlanıyor", (Erişim: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=208832>, 18.09.2007).

TUFAN, İsmail (2007); "Yaşlılık, Yoksulluk ve Sosyal Devlet Üzerine Bir Söyleşi", (Erişim: <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/ismailtufansoylesi.htm>, 14.09.2007).

“Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Bülteni”, Ocak 2007; (Erişim: http://www.calisma.gov.tr/basimbulteni/2006_bulten/bulten2006.htm, 8.10.2007).

“Yaşlılığa Genel Bakış”; (Erişim: http://www.shcek.gov.tr/hizmetler/yasli/Yasliga_Genel_Bakis.asp, 14.09.2007).

“Yaşlılık Problemleri”, (Erişim: <http://www.hipnoturk.net/yaslilikproblemleri.htm>, 14.09.2007).

